

DŮSTOJNÉ ODCHÁZENÍ ANEBO NEZASTUPITELNÁ ROLE NEMOCNIČNÍCH KAPLANŮ

Zdravotní a sociální sekce HKP si tentokrát zvolila nelehký úkol zprostředkovat členům komory, jejich zaměstnancům a rodinným příslušníkům téma, o kterém se nelehko mluví a pokud se o něm mluví, tak se nevyslovuje příliš nahlas a to nejen z důvodu nevyslovené osobní bolesti, ale také z nepřípravenosti a neznalosti, jak s takovým to těžkým tématem v lidském životě pracovat. Tím tématem, je profese tzv. nemocničních kaplanů, kteří jsou nápomocni našim bližním při těžké nemoci, kdy léčba má již jen nepatrnou naději na úspěch.

Vážně nemocný člověk je vytržen nemocí ze svého běžného života a nemoc omezuje řadu věcí v jeho životě, které mu byly až do onemocnění běžně dostupné. Medicína v mnohém pomáhá, někdy vyléčí, ale před smrtí dříve nebo později musí kapitulovat. Člověk ovšem může tyto skutečnosti vytěšňovat. Vytěšnění ovšem nepomůže, jak skvěle popisuje ve své útlé knížce „Vyhroštěná smrt“ známá socioložka Jiřina Šiklová.

Vyřazení nemocného z profesního, společenského a mnohdy i rodinného života způsobuje citelné osamění. To je mnohdy ještě zesíleno tím, že blízcí nemocného s ním nechtějí o jeho stavu mluvit nebo témata, která nemocný nastoluje, bagatelizují. Tím mu ovšem nepomohou. Spíš tím chrání sebe před tématy, která sami zatím nepřijímají

nebo vytěšňují. Nemocný ale nepotřebuje jen léčbu, ošetření a všemožné šetrné zacházení, ale potřebuje partnera k rozhovoru, který by mu byl průvodcem v jeho otázkách, obavách a v bilancování dosavadního života. Tedy vhodnou osobu, která sice jeho otázky a pochyby mnohdy nemůže vyřešit, ale v hovoru před nimi neuhýbá. Není to jen v případě těžké nemoci. Jsou to také otázky mladých lidí, kteří se po úrazu ocitnou trvale na vozíku, otázky rodičů těžce nemocných dětí, otázky umírajících rodičů, kteří zde zanechávají své děti. A také problémy zdravotnického personálu, který je svědkem lidského utrpení tělesného i duševního a který je mnohdy bezprostředním „terčem“ neklidu či agresivity nemocného i jeho příbuzných.

Péče o duši

Na rozdíl od našich dávnějších předků dnes většina lidí stoná a umírá v zařízeních, jako jsou nemocnice, domovy důchodců nebo hospice. Nemocný a umírající tak není v kruhu rodiny, kde by měl přirozené partnery k rozhovorům a prostředí, které důvěrně zná. To podtrhuje určitou osamělost nemocného, o kterého je sice po stránce zdravotní dobře pečováno, ale „péče o tělo“ není doplněna „péčí o duši“. To vnímá dnes i moderní medicína a ošetřovatelství a proto také usiluje o celostní či holistickou péči.

Rozumí se tím péče o biologické, psychologické, sociální a spirituální potřeby. Je totiž třeba nejen nemocného léčit, ale má se mu dostat pomoci k nabytí určité psychické rovnováhy, někdy přímo pohody, jakož i pomoci k udržování a prohlubování společenských kontaktů, ať už rodinných nebo přátelských či profesních. A má mu být pomoci na úrovni jeho spirituality.

Proto se v Evropě i v zámoří vytvořila profese nemocničních kaplanů, která se od devadesátých let dvacátého století poněkud rozvíjí i u nás a dnes už je uznanou profesí. Je to v mnohém služba podobně pojatá, jako je služba duchovních v armádě nebo ve vězeňství.

Průvodce v hledání naděje

„Nemocniční kaplan“ je mezinárodní označení osoby, která vykonává pastorační péči ve zdravotnických, příp. sociálních službách. Působí na základě pověření daného svou církví a smlouvy s nemocnicí. Nabízí svou službu průvodce v úzkosti, v hledání naděje a odpovědi na otázky po smyslu života, v prožívání víry v době nemoci, umírání a smrti. Kaplan nemocného přijímá v jeho ak-

Základní informace lze získat:

- Katolická asociace nemocničních kaplanů v České republice. <http://kaplan-nemocnice.cz>
- Asociace nemocničních kaplanů, z. s. „<http://www.nemocnicnikaplan.cz>“
- The European Network of Health Care Chaplaincy <http://www.enhcc.eu/>

V literatuře:

- SVATOŠOVÁ Marie, Hospice a umění doprovázet, Ecce homo, ISBN 80-902049-4-5
- OPATRNY Aleš Spirituální péče o nemocné a umírající. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2017. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-269-1.
- Informace o duchovní péči na internetových stránkách jednotlivých nemocnic

tuálním stavu, a to jak v jeho fyzických obtížích a psychosociálních problémech, tak v jeho emočních těžkostech a hledání orientace v souvislosti s tím, co v nemoci prožívá. Jsou to muži a ženy z různých církví, mají pečovat o nemocné tak, že doplňují zdravotnickou péči péčí o nitro člověka. Jde o vyškolené osoby, které docházejí po dohodě s primářem na oddělení a věnují se těm, kdo jejich služby žádají. Tou službou je zejména rozhovor, jehož téma určuje pacient. Jejich primární (ale ne jedinou!) oblastí, ve které mají nemocným prospět, je spirituální oblast. Ta je chápána jako oblast nitra člověka, kde jsou často nemocí a blízkostí smrti kladeny existenciální otázky, které se týkají nitra nemocného a o kterých potřebuje mnohdy hovořit a to s důvěryhodnou a vstřícnou osobou. Nejde tedy zdaleka jen o výslovně náboženskou pomoc nemocným (lidově: „aby přišel pan farář a nemocného zaopatřil“), ale o pomoc jakkoliv nábožensky nebo nenábožensky orientovanému člověku, který nechce být ve svém obtížném stavu osamocen a přijme průvodce ve své obtížné situaci. Tím samozřejmě není dotčena výslovně náboženská služba farářů a kazatelů, kteří docházejí do nemocnic za členy svých farností či sborů.

Péče o blízké osoby

Zkušenost ukazuje, že služeb nemocničních kaplanů nevyužívají zdaleka jen lidé žijící v církvích. Rozhovor s někým, kdo před obtížnými otázkami a problémy neuhýbá, ale je ochoten se jim vystavit, hledá v obtížných zdravotních situacích řada nejruznějších světonázorově orientovaných lidí. Hovořit o své smrti a s tím spojených obavách i nadějích potřebuje mnohdy z těch, kteří se již začínají „dívat smrti do tváře“. Nemocniční kaplan je školen

tak, aby takové rozhovory unesl a nenikal z nich, což naopak dělají mnohdy příbuzní a jiní blízcí umírajícího. Ostatně i oni mnohdy potřebují pomoc, protože nemoc a umírání je pro blízké osoby také velkou zátěží.

V neposlední řadě může a má nemocniční kaplan také pomáhat zdravotníkům, kde zejména střední zdravotnický personál je vystaven velké zátěži nejen profesí, kterou vykonává, ale také osobními nároky i nelibostmi nemocných a jejich blízkých.

Specifickou je služba nemocničních kaplanů v psychiatrických nemocnicích. Tam zpravidla nejde o blízkost smrti, spíš o dlouhodobé snášení psychické nemoci pacientem a jeho blízkými a o specifické obtíže, způsobované někdy bezradností jindy pohrdáním ve vztahu k psychicky nemocným osobám.

Služba nemocničních kaplanů je v naší zemi pojata ekumenicky. Existuje dohoda mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví o službě těchto kaplanů. Prakticky to znamená, že kaplan má být schopen posloužit jak příslušníku své církve, tak komukoliv jinému a to i tím, že zprostředkuje setkání s duchovním té církve, do které nemocný náleží. Existují také dvě sdružení nemocničních kaplanů, které se starají o zejména jejich další vzdělávání. Je to jednak „Katolická asociace nemocničních kaplanů v České republice“, která sdružuje zejména kaplany a kaplanky z katolické církve, a „Asociace nemocničních kaplanů, z. s.“, která je blízká Ekumenické radě církví.

Je potěšitelné, že se přes všechny potíže a počáteční nedorozumění se služba nemocničních kaplanů v naší zemi dále rozvíjí.

Autor článku
doc. Ing. Aleš Opatrný, Th.D., Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra pastorálních oborů a právních věd
Foto: archiv

Mgr. Martin Stolín, Ph.D.

- předseda Zdravotní a sociální sekce HKP
- od roku 2012 rozhodce Rozhodčího soudu v Praze
- prezident Klubu personalistů ČR

- ředitel sekce pojišťoven a finančních služeb, Únie zaměstnavatelských svazů ČR
- ve své podnikatelské činnosti se věnuje řízení zdravotnického zařízení a agentuře práce se specializací na řešení legislativní souvislosti plnění povinného podílu zaměstnávání OZP
- je provozovatelem portálu www.praceozp.cz

doc. Ing. Aleš Opatrný, Th.D.

Katolický kněz (74). Vystudoval ČVUT FSI v Praze, potom Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Praze- Litoměřicích, doktorské studium

a habilitace na CM teologické fakultě UP v Olomouci. V letech 1991 až 2004 vedl Pastorační středisko Arcibiskupství pražského. Od roku 2002 doposud vyučuje na Katolické teologické fakultě UK v Praze pastorální předměty. Spolupůsobil při zavádění duchovní péče ve FN Motol. V rámci Pastoračního střediska, Katolické teologické fakulta i v rámci činnosti Sekce spirituální asistence Společnosti lékařské etiky ČLS JEP, jejímž se členem, konal a koná přednášky pro zdravotníky a pastorační pracovníky z oblasti spirituální péče o nemocné.